

İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE: ULUSLARARASI BELGELER VE TÜRKİYE'NİN ÇABALARI

Yrd. Doç. Dr. Deniz Kızılsümer

Dokuz Eylül Üniversitesi

İşletme Fakültesi

Özet

İnsan ticareti, günümüzde, ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının artması, küreselleşme, işsizlik, kadın erkek arasındaki fırsat eşitsizliği gibi olgulara bağlı olarak artmıştır. İnsan ticaretinin önlenmesine yönelik ilk uluslararası düzenlemeler, beyaz kadın ticaretine ilişkindir. Oysa ki, günümüzde insan ticareti çok çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. İnsan ticaretinin önlenmesi, hükümetlerin, sivil toplum örgütlerinin ve hükümetlerarası örgütlerin girişimi ile 1990'lı yılların sonunda BM tarafından ele alınmış; *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*, kabul edilmiş; Avrupa Konseyi bünyesinde ise *İnsan Ticaretine Karşı Hareket Sözleşmesi* hazırlanmıştır. Uluslararası belgeler, çoğu zaman uluslararası nitelik taşıyan bu suç ile mücadele için devletler arasında işbirliği yapılması gereğinden doğmuştur. Genellikle suç örgütleri tarafından işlenen insan ticareti suçu kolaylıkla bu konuda yasal, idari ve yargısal boşluklar olan ülkelere kayabilir. Uluslararası belgelerdeki ortak nokta, iç hukuklarda insan ticareti fiilinin suç haline getirilmesi yükümlülüğü, fiilin cezalandırılması için gereken tedbirlerin alınması ve insan ticareti mağdurlarının temel haklarının korunmasıdır.

Anahtar Kelimeler: İnsan ticareti, BM İnsan Ticareti Protokolü, insan ticareti mağdurları, insan ticareti suçu, Türkiye'de insan ticareti.

Prevention of Human Trafficking: International Instruments and Turkey's Efforts

Abstract

Human trafficking has been proliferated as a result of globalisation, difference of development in the world, unemployment, violence to women and children, discrimination among genders. First generation of international regulations on human trafficking have taken the human rights perspective and the criminalized women trafficking. However, human trafficking is occurring in various types today. Governments, intergovernmental and non-governmental organisations have taken the initiative to prevent the human trafficking. Convention against Transnational Organized Crime has been adopted in the auspices of the United Nations. Human trafficking usually occurring in an organised group of criminals has been regulated in an additional Protocol to that Convention. Trafficking Protocol has generated from an urgent need to address the human trafficking with cooperation among the States and international organisations. It requires the Contracting States to enact laws to criminalize the human trafficking and protect the human rights of trafficking victims.

Keywords: Human trafficking, UN Human Trafficking Protocol, victims of human trafficking, human trafficking in Turkey, eriminalization of human trafficking.

İnsan Ticareti ile Mücadele: Uluslararası Belgeler ve Türkiye'nin Çabaları

Giriş

İnsan ticareti, günümüzde suç örgütlerinin uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra en fazla gelir elde ettiği suçtur. Yapılan araştırmalar, her yıl 600 ilâ 800 milyon kişinin bu suçun mağduru olduğunu ortaya çıkarmıştır. Mağdurların % 80'i kadın ve kızlar, % 50'si ise çocuklardır. İnsan ticaretinden her yıl 7 milyar dolarlık haksız kazanç elde edildiği belirtilmektedir. İnsan ticareti, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Vietnam'lı kızların iyi bir eş bulmak, hayat standartlarını yükseltmek için Tayvanlı'larla evlendikten ve yasal olarak Tayvan'da oturma izni aldıktan sonra fuhuşa zorlanması, Pakistan'lı erkek çocuklarının Dubai'de deve yarışlarında jockey olarak çalıştırılmak üzere satılmaları, Nepal ve Bangladeş köylerinden çoğu 18 yaşından küçük kızların 1000 Dolar karşılığında Hindistan'daki randevu evlerine satılmaları farklı şekillerde ortaya çıkmış olsalar dahi insan ticaretidir (US Department of State, 2005).¹

İnsan ticareti suçu genellikle örgütlü suç grupları tarafından işlenmektedir. Bu suç ile mücadele, uluslararası örgütlü suçlarla mücadele için çok önemlidir. İnsan ticaretinden elde edilen gelir, çoğu zaman diğer yasadışı faaliyetlerin finansmanında kullanılmakta göç kanunlarının ihlâli, gümrük görevlileri, polise rüşvet verilmesi, sahte evrak düzenlenmesi ve uyuşturucu suçları gibi diğer bazı suçları da beraberinde getirmektedir.

İnsan ticaretinin çeşitli nedenleri vardır. Ekonomik zorluklar, yaygın işsizlik, cinsiyet ayrımcılığı, fırsat eşitsizliği, kadın ve çocuklara karşı şiddet, küreselleşme (Aiko, 2002: 32-35), etnik uyuşmazlıklar, iç savaşlar, belli

¹ İnsan ticareti, genellikle gizli olarak yapıldığı için mağdurların gerçek sayısını ve elde edilen haksız kazancı belirlemek çok güçtür.

bölgelerde askeri güçlerin yoğunluğu (UN High Commissioner for Human Rights, 2002; Fitzpatrick, 2002-2003: 1157), fuhuşa olan talep, başka seçeneği olmayan insanların iş ve gelir vaadiyle kandırılması, aile bağlarının yeterince sağlam olmaması insan ticaretini beslemektedir. İnsan ticaretinin önlenmesi için bu sebeplerin ortadan kaldırılması gerekir.

Devletler, insan ticaretini önleyebilmek için öncelikle konuya ilişkin yasal altyapıyı oluşturmalarıdır. Uluslararası Sözleşmeler, insan ticareti ile etkin mücadele için taraf devletlere, iç hukuklarında insan ticareti suçunu düzenleme yükümlülüğü getirmiştir. İnsan ticareti, taraflar için bağlayıcılığı olan Sözleşmelerde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.

Birleşmiş Milletlerde örgütlü suçlarla mücadele çerçevesinde hazırlanan *Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolde* düzenlenen insan ticareti suçunun tanımı Protokole taraf devletler için bağlayıcıdır. Protokol ile amaçlanan, tüm devletlerin insan ticaretini suç haline getirmeleri ve cezalandırmalarıdır; aksi halde suç örgütleri faaliyetlerini kolaylıkla cezaî ve idarî boşluklar olan ülkelere kaydırabilirler. İnsan Ticareti Protokolünde ayrıca, insan ticaretinin önlenmesi amacıyla devlet organları ve devletler arasında işbirliği öngörülmüştür. Protokolde mağdurların korunması, ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Mağdurların yasal, idarî tedbirlerle veya medya tarafından tekrar tekrar mağdur edilmelerine son verilmelidir. Özellikle, insan ticareti mağdurları, göçe ilişkin kanunlar, iş kanunları, ceza kanunları, fuhuşa ilişkin kanunlar ve kaynak, transit, hedef ülkelerde hükümet politikaları ile korunmalıdırlar (Wijers, 2004: 432).

Ayrıca, uzun yıllardır üyesi olduğumuz Avrupa Konseyinde de insan ticaretinin önlenmesine yönelik İnsan Ticaretine Karşı Hareket Sözleşmesi hazırlanmıştır. Henüz yürürlüğe girmeyen ve yakında yürürlüğe girmesi zor olan bu Sözleşme ile insan ticaretinin sebep olduğu insan hakları ihlallerin önlenmesi amaçlanmakta ve Sözleşme ile bir denetim mekanizması getirilmektedir.

Dünyanın her ülkesinde karşılaşılabileceğimiz insan ticareti, Türkiye'de de ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de insan ticareti ile mücadele çabaları sözkonusudur. Son yıllarda, insan ticareti Türk Ceza Kanununda suç olarak düzenlenmiş; insan ticaretinin önlenmesi ve mağdurların korunmasına yönelik pek çok yasal ve idarî düzenleme getirilmiştir.

I. Uluslararası Belgelerde İnsan Ticaretinin Önlenmesi

İnsan ticareti, günümüzde ‘modern kölelik’ olarak da adlandırılmaktadır. Bilindiği üzere kölelik en önemli insan hakları ihlâlidir. Köleliği yasaklayan ilk uluslararası belge, 1815 tarihli Köle Ticaretinin Kaldırılmasına İlişkin Evrensel Bildiridir². Köleliğin yasaklanması, Uluslararası Hukukun emredici kurallarından ‘jus cogens’ biridir. İnsan ticaretinin önlenmesini amaçlayan ilk belge, 1904 tarihli Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme; daha sonra 1910 tarihli Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme, 1933 tarihli Tüm Yaşlarda Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme, 1949 tarihli İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşmedir.³ Bu sözleşmelerdeki kurallar, ‘beyaz kadın ticaretinin önlenmesine’ yöneliktir.

Bu sözleşmelerden en son yürürlüğe giren 1949 İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşmede, insan ticaretinin sınırlı bir tanımı yapılmıştır. Buna göre, insan ticareti yalnızca fuhuş amacıyla yapılabilir; fuhuş ve sömürü ise Sözleşmede tanımlanmamıştır; suçun oluşmasında mağdurun rızasının bir önemi yoktur ve fiziksel olarak bir kişinin temini suçun unsurudur. Sözleşmede, mağdurun cinsiyeti veya insan ticaretinin oluşması için sınırların geçilmesi gereği düzenlenmemiştir. Sözleşmede sınırlı bir insan ticareti tanımı yapılmasına ve insan ticareti yasaklanmasına karşılık bir denetim mekanizması getirilmemiş; uygulamada da taraf devletlerin Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği görülmüştür (Inglis, 2001: 60-62).

İnsan Hakları sözleşmelerinden *Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi* 6. maddesinde ‘Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin sömürülmesinin her şekliyle önlenmesi için yasa çıkarma dahil bütün gerekli önlemleri alacaklardır.’ hükmü vardır. Ayrıca, Sözleşmenin Seçimlik Protokolünde⁴, insan ticareti mağdurlarının ve diğerlerinin, Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin icrasını sağlamak için taraf bir devleti Komiteye şikayet edebileceği

2 1815 Declaration Relative to the Universal Abolition of the Slave Trade.

3 1904 International Agreement for the Suppression of the White Slave Traffic; 1910 International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic; 1933 International Convention for the Suppression of Traffic in Women of Full Age, 1949 Suppression of the Traffic in Persons and Exploitation of the Prostitution of others.

4 Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 22.12.2000

öngörülmüştür. Ancak bu Sözleşme ve Seçimlik Protokoldeki ifadeler gerekli açıklıktan yoksun; yapılan tanımlar belirsizdir (Inglis, 2001: 63). *BM Çocuk Hakları Sözleşmesi* 34. maddesinde ise 'Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle, çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması ve zorlanması, çocukların fuhuş, ya da diğer cinsel faaliyette bulundurulması, çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzeme kullanılarak sömürülmesini önlemek amacıyla ulusal düzeyde, ikili ve çok taraflı ilişkilerde gerekli önlemleri alırlar.' hükmü vardır.

1926 Milletler Cemiyeti Kölelik Sözleşmesi⁵, 1957 Kölelik ve Köle Ticareti, Kurum ve Kölelik Benzeri Uygulamaların Kaldırılması Ek Sözleşmesi⁶ ise, köleliği, borç bağıını ve zorla evlendirmeyi yasaklayarak insan ticaretinin değişik ortaya çıkış biçimlerini ele almıştır (Inglis, 2001: 65).

Cebrî Çalıştırma Hakkında 29 Nolu ILO Sözleşmesi, Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması 105 Nolu ILO Sözleşmesinde⁷ de, insan ticaretinin unsurlarından olan zorla çalıştırmanın ortadan kaldırılması ortak amacı vardır (Inglis, 2001: 65).

Uluslararası Ceza Hukuku kurallarıyla da insan ticareti ile mücadele amaçlanmıştır. Örneğin, cinsel kölelik uygulamaları, Eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesinin⁸ cezaî yetkisi içindedir; ve Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde⁹ de insanlığa karşı suç ve savaş suçu olarak düzenlenmiştir. 1951 Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1967 Protokolünde, belli sosyal gruplara cinsiyet esas alınarak uygulanan şiddet ve zulüm iltica sebebi olarak vurgulanmıştır (Fitzpatrick, 2002-2003: 1143).

Yukarıdaki sözleşmelerde, esas olarak, insan ticaretinin suçluların cezalandırılması değil mağdurların insan haklarının korunması amaçlanmıştır. İnsan ticareti ile mağdurların birçok temel hakkı ihlâl edilmektedir; ancak İnsan Hakları Hukuku insan ticaretini önlemek için yeterli araçlara sahip değildir. Her ne kadar, insan ticaretinin önlenmesi devletin olumlu yükümlülükleri arasında yer alsada bu konuda devletin diğer bütün suçları önleme yükümlülüğünden

5 1926 Slavery Convention

6 1957 Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similiar to Slavery

7 1930 the Forced Labour Convention(ILO Conv. No.29), 1957 Elimination of All Forms of Abolition of Forced Labour (ILO Conv. No.105).

8 International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia(ICTY)

9 Statute of the International Criminal Tribunal(ICC)

daha farklı bir durum sözkonusu değildir. Günümüzde yaygınlaşan ve uluslararası nitelik taşıyan insan ticareti ile mücadele için çok daha kapsamlı bir uluslararası belgeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu uluslararası belge, diğerlerinden farklı olarak, ortaya çıkabilecek tüm insan ticareti türleri ile mücadele amacı taşıyordu. İnsan ticareti mağdurları, yalnızca kadınlar değildir; çocuk ve erkekler de bu suçun mağduru olabilir; ayrıca fuhuş dışında tanım ve ev hizmetlerinde zorla çalıştırma, sweatshoplarda çalıştırma¹⁰, dilencilik yaptırma ve zorla evlendirme de insan ticareti suçunun unsurlarını taşıyabilir.

Belirtmemiz gerekir ki, Sözleşmeden ayrı olarak çeşitli uluslararası örgütler çerçevesinde insan ticaretinin önlenmesine ilişkin olarak birçok bağlayıcılığı olmayan belge hazırlandı. Bu belgeler, insan ticareti ile mücadele eden devletlere yol gösterici niteliktedir.¹¹

II. Birleşmiş Milletler Bünyesinde İnsan Ticareti ile Mücadele

Birleşmiş Milletlerde, insan ticareti ile mücadele konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Öncelikle, 1994 Mart ayında BM İnsan Hakları Komisyonu, kadınların fuhuş amacıyla insan ticaretine maruz kalmalarının ortadan kaldırılması 1994/45 sayılı Kararla benimsedi. Genel Kurul, ayrıca, 12.12.1997 (52/98) ve 1.2.1999 (53/116) kadın ve kızların insan ticaretine maruz kalmasına ilişkin olarak iki Karar kabul etti.

İnsanlığı tehdit eden en önemli tehlikelerden biri olarak görülen örgütlü suçlarla mücadele konusundaki temel sözleşme *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*'dir. Sözleşmede sınıraşan suçların tanımı yapılmış ve sınıraşan suçlarla mücadele için bazı esaslar benimsenmiştir. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesinin hazırlanışı sırasında bazı suçların bu Sözleşmede düzenlenmesi görüşüne karşılık belli suçlar için ayrı

10 Bu ifade, kişilerin çok az ücretle veya ücretsiz, sağlıksız koşullar altında, uzun saatler boyunca her türlü güvenceden yoksun ve çeşitli suistimallere maruz kalarak çalıştıkları yerler için kullanılmaktadır. Bkz.: Encyclopedia Britannica online, www.britannica.com/search.

11 Anti-Trafficking Declaration of SEE (Palermo, 13.12.2000), European Commission: Trafficking in Women: a comprehensive European strategy (2001), Proposal for a Comprehensive Plan to combat illegal immigration and trafficking of Human Beings- Report of the UN High Commissioner for Human Rights to the Economic and Social Council (20.5. 2002), Brussels Declaration on Preventing and Combating in Human Beings (2002), OSCE Action Plan to combat trafficking in human beings (Decision No. 557 of 24.6.2003)

Protokoller hazırlanması görüşü ağır bastı ve BM Genel Sekreterliği 53/111 sayılı Kararı ile insan ticareti ile ilgili konularda çalışmalar yapmak için bir *Ad Hoc Komite* kurulması kararlaştırıldı.¹²

İnsan ticaretinin önlenmesi konusundaki ilk girişim Arjantin'den geldi. Arjantin, özellikle küçüklerin ticareti üzerinde duruyor; konunun yalnızca insan haklarının korunması yönü ile değil aynı zamanda sınıraşan örgütlü suçlar çerçevesinde ele alınması gerektiği görüşünü savunuyordu. Arjantin'in küçüklerin ticareti konusunda bir Sözleşme hazırlanmasına ilişkin görüşü BM Suçluluğun Önlenmesi ve Cezaî Adalet Komisyonunda ele alındı. Bu sırada, Avrupa'da da insan ticaretinin önlenmesi konusunda çalışmalar başlamıştı. Bu tarihlerde Amerika Birleşik Devletleri de, kadınlara karşı şiddetin önlenmesi ve kadınların ticareti konusunda detaylı bir memorandum hazırlamıştı. Sonuç olarak, devletler arasında özellikle, insan ticaretinin insan hakları ve cezalandırma yönlerinin birlikte ele alınması ile önlenebileceğine ilişkin genel bir görüş oluştu (Gallagher, 2001: 981-983).

Kasım 2000'de BM Genel Kurulu, *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*¹³ (SÖSK BM Sözleşmesi)'ne Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolü (İnsan Ticareti Protokolü)¹⁴ ve *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokolü (Göçmen Kaçakçılığı Protokolü)*¹⁵ kabul etti. Bu Protokoller, Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Protokollerdir.

SÖSK BM Sözleşmesine ek iki Protokolün İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığına ilişkin oluşu dikkat çekicidir. Bu durum, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı suçlarının ne derece yaygın olduğunu ve suçlarla mücadele konusunda uluslararası toplumun kararlılığını göstermektedir. Sınıraşan Örgütlü

12 Transnational Organized Crime, G.A. res. 53/111, U.N. GAOR, 53rd Sess., 85th plen. Mtg., U.N. Doc. A/RES/53/11(1998)

13 UN Convention Against Transnational Organized Crime, GA, 55rd Sess. A/RES/55/25 (2000)

14 Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime 25 Aralık 2003'de yürürlüğe girdi. Doc. A/55/383; Günümüzde, 117 devlet Protokolü imzalamış, 97 devlet Protokole taraf olmuştur. www.unodc.org/unodc/trafficking_human_beings.

15 Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime 28 Ocak 2004'de yürürlüğe girdi. Doc. A/55/383.

Suçlara Karşı BM Sözleşmesi, Ek Protokollerin uygulanması bakımından önemlidir. Sözleşmenin hükümleri, Ek Protokollere *mutadis mutandis*¹⁶ uygulanacaktır.

SÖSK BM Sözleşmesinin 37/4 maddesinde, Sözleşmeye ek bir protokolün, amacı dikkate alınarak, bu Sözleşme ile birlikte yorumlanacağı belirtilmiştir.¹⁷ Yine, İnsan Ticareti Protokolünün 1/2 maddesinde, aksine bir hüküm bulunmadıkça Sözleşmede yer alan hükümlerin Protokol bakımından da geçerli olacağı düzenlenmiştir. Bu hükümler, Sözleşme ile Protokol arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir.

Devletler, SÖSK BM Sözleşmesine taraf olmadan Ek Protokollere taraf olamazlar. Uluslararası suçlarla mücadele ve uluslararası işbirliği için *BM Sözleşmesi* önemli bir araçtır.

Öncelikle, Sözleşmenin 1 (a) maddesinde '*örgütlü suç grubu*', 'Doğrudan veya dolaylı olarak malî veya diğer bir maddi çıkar elde etmek amacıyla belli bir süreden beri var olan, Sözleşmede belirtilen bir veya birden fazla suç veya yasadışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden, *üç veya daha fazla* kişiden oluşan yapılanmış bir grup' olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca, Sözleşmenin 3/2 maddesi önemlidir; burada hangi durumlarda *sınıraşan suçun* oluşacağı düzenlenmiştir. Bu hükümden hareketle, Protokolde yer alan insan ticareti suçunun hangi durumlarda oluşacağını belirlenebilir. "Suç birden fazla devlette işlendiğinde, suç tek bir devlette işlense dahi hazırlanma, planlama, idare, veya kontrolünün önemli bir kısmının başka bir devlette gerçekleşmesi halinde veya birden fazla devlette suç teşkil eden faaliyetlerde bulunan örgütlü bir suç grubu suça karıştığında veya başka bir devlette önemli etkileri olduğunda sınıraşan suç oluşur." İnsan Ticareti Protokolü, sınıraşan insan ticaretinin önlenmesini amaçlamaktadır.

İnsan Ticareti Protokolü uygulanırken Sözleşmenin bu ve diğer hükümleri daima gözönüne alınmalıdır. Ancak burada belirtmeliyiz ki, taraf devletler iç hukuklarında örgütlü suç niteliğinde veya sınıraşan nitelikte olmasa dahi insan ticareti suçunu düzenleyip cezalandırabilirler. Esasen, çoğu zaman insan ticareti suçu, uluslararası unsur bulunmaksızın belli bir ülkenin içinde gerçekleşmektedir. Örneğin, ev işlerini yapması için bir kadının eve alınması, tüm haklarından yoksun olarak çalıştırılması, ücret ödenmemesi gelişmekte olan ülkelerde sık sık rastlanan bir durumdur (International Human Rights Group 2002; Feingold, 2005: 28 vd.).

16 Mutadis Mutandis; 'şartların gerektirdiği değişikliklerin yapılması' veya 'gerekli değişiklikler' anlamındadır.

17 Ayrıca bkz. Protokol, m.1/1

III. Birleşmiş Milletler İnsan Ticareti Protokolü

İnsan Ticareti Protokolünün amaçları, *kadın ve çocuklara* özel önem verilerek *insan ticaretinin önlenmesi* ve bu amaca ulaşmak için *devletler arasında işbirliğinin* sağlanması ve geliştirilmesidir. Protokol, insan ticaretini önlemek için sadece cezaî tedbirlerin alınmasını değil aynı zamanda devletler arasında işbirliğini ve mağdurların korunmasını düzenlemektedir.

1. İnsan Ticaretinin Tanımı

Uluslararası örgütler¹⁸, devletler, sivil toplum örgütleri (International Human Rights Group, 2002; Hyland, 2001:31-32; Potts, 2003: 238)¹⁹ yaptıkları insan ticareti tanımlarında kişinin *emeğinin sömürülmesi ve mağdurun bir yerden diğer bir yere nakli* ortak unsurlardır; yapılan bazı tanımlarda ise, *cinsel çalışma ve sömürü* unsuru var. Uluslararası alanda insan ticaretinin tanımına yönelik bu çalışmalara rağmen iç hukuklarda uzun süre insan ticaretinin tanımı yapılamamış ve insan ticareti suç olarak düzenlenememiştir. Bu suç, çoğu zaman çocuk kaçırma, özgürlüğün tahdidi veya göç kanunlarının ihlâli çerçevesinde cezalandırılmıştır (Nordic Campaign, 2002: 14).

Protokoldeki tanım, taraf devletler için *bağlayıcı* olması bakımından önem taşır. Tanımda, insan ticaretinin yöntem, hareket ve amaç unsurları ve bu unsurları oluşturabilecek çeşitli hareketler düzenlenmiştir;

18 Özellikle Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) insan ticaretinin tanımlanmasına yönelik çalışmaları olmuştur.

19 Sivil toplum örgütleri, Protokolün hazırlanışı sırasında aktif rol oynamış; hükümet temsilcilerini özellikle insan ticaretinin ortaya çıkma biçimleri ve suç örgütlerinin uygulamaları konusunda bilgilendirmiştir. Buna göre, suç örgütleri, mağdurların kaçmasını önlemek için kimlik kartları ve seyahat belgelerini ellerinden alıyor; ücretlerine el koyuyor; mağdurları hapsediyor; aileleri ile haberleşmelerini engelliyor; buldukları ülkelerin dillerini bilmemelerinden faydalıyor; aile fertlerini tehdit ediyor; diğer örgütlere satarak çevre ile iyice yabancılaşmalarına sebep oluyorlar. Ayrıca sivil toplum örgütleri, mağdurların tecavüz ve dayak sebebiyle fiziksel travmaya uğradıklarını, zorla kürtaj edildiğini, mağdurların aç bırakıldığını, zorla ilaca, uyuşturucuya alıştırıldığını, günde 20 saat çalıştırıldığını, AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruz bırakılmalarına dikkat çekmiştir. Protokolün hazırlanma sürecinde aktif rol oynayan bazı sivil toplum örgütlerinden bazıları şunlardır: International Human Rights Law Group, Foundation Against Trafficking in Women, Global Alliance Against Traffic in Women, Asian Women's Human Rights Council.

Protokolde insan ticaretini oluşturabilecek -Yöntemler, kuvvet kullanma, kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama; *-Hareketler*, kişinin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması; *-Amaçlar*, istismar terimi asgari olarak başkalarının fuhuşunun istismar edilmesi veya cinsel istismarın başka biçimleri, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, esareti veya esaret benzeri uygulamalar, kulluk ve organların alınması” olarak belirlenmiştir. İnsan ticaretinin oluşması için *yöntem*, *hareket* ve *amaç unsurunun birlikte gerçekleşmesi gerekir*; yalnız çocuklar bakımından *yöntem* unsuru aranmamaktadır. 18 yaşından küçükler Protokole göre, çocuk kabul edilir.

Bu tanım, oldukça kapsamlıdır; dilencilige, her türlü güvenceden yoksun olarak çalışmaya zorlama gibi ortaya çıkabilecek birçok insan ticareti türünü kapsamaktadır; ancak bu şekilde insan ticaretinin farklı türleri ile mücadele edilebilir. Protokoldeki tanıma göre, insan ticareti suçunun oluşması için sınırdan geçme zorunluluğu yoktur; suç bir ülke içinde dahi işlenebilir. Bu konudaki tek şart, yukarıda belirttiğimiz SÖSK BM Sözleşmesinin 3. maddesinde düzenlenen *sınıraşan suçun bir oluşmasıdır*.

Hemen belirtmemiz gerekir ki, tanımda yer alan *yöntem* unsuru, kanun uygulayıcılarını zor durumda bırakabilir. Tehdit, zorlama, hile kanıtlanması güç ve muğlak kavramlardır; esasen insan ticareti tanımında bu tür ifadelerin kullanılması eleştirilmektedir. İnsan ticareti suçunun oluşması için kanun uygulayıcıların muğlak ifadelerle anlatılan bu fiillerin oluştuğunu kanıtlamaları gerekmektedir; ve ancak bundan sonra mağdurlar bazı haklara sahip olacaktır. Kanıtlanması güç olan bu kavramlar, insan ticaretine maruz kalanların yasadışı göçmen veya suçlu olarak nitelenmesine yol açabilir (Fitzpatrick, 2002-2003: 1153). Protokole, yöntem unsuru yerine ‘herhangi bir şekilde’ ifadesine yer verilerek ve yalnızca *hareket* ve *amaç* unsurları düzenlenerek bu zorluk aşılabılırdi. Protokole göre, suçun unsurlarının gerçekleşmemesi halinde insan ticaretinden söz edilemez; ancak insan ticareti olarak nitelenemese dahi benzeri fiiller, fuhuşun önlenmesine, göç hukukuna veya çalışma hayatına ilişkin bazı kuralları ihlâl edebilir (Gallagher, 2001: 987).

Protokolün 5. maddesinde *suç haline getirme ve cezalandırma* yükümlülüğü getirilmiştir. Taraf devletler, bu suçun kasten işlenmesinin cezalandırılması için yasal tedbirleri alacaklar; ayrıca suça teşebbüsü, iştiraki ve suça azmettirmeyi de cezalandıracaktır. Gerçek kişiler gibi özel hukuk tüzel kişileri ortaklıklar, şirketler insan ticaretine karışirlar ise bunların mallarına el konulacak ve bundan elde edilen gelir, mağdurların tazmin edilmesinde

kullanılacaktır. Sözleşmenin bu hükmünün yer aldığı 10. maddesinde, insan ticaretine karışan tüzel kişilerin sorumluluğunu düzenleyen hükümlerin iç hukuklara alınması gereği de düzenlenmektedir (International Human Rights Group, 2002: 14).

Protokol, taraf devletlere, insan tacirlerini cezalandırma yükümlülüğü ile birlikte insan ticaretinin önlenmesi için alınabilecek diğer cezaî tedbirleri düzenleme yükümlülüğü getirmiş; ancak buna örnek olarak yalnızca Protokolün 11/5 maddesinde '*insan ticaretine karışan kişilere vize verilmemesi veya vizelerinin yenilenmemesi*'ni düzenlenmiştir. Oysa ki, benzer diğer tedbirlerin de Protokolde belirtilmesi taraf devletler için yol gösterici olurdu (Gallagher, 2001: 984. dn.60).

Burada vurgulamak gerekir ki, taraf devletler, iç hukuklarında Protokolde öngörülenden daha geniş kapsamlı bir insan ticareti tanımı yapabilirler. Örneğin, taraf devletler, Sözleşmeye göre sınıraşan bir suç olarak nitelenemeyecek, Sözleşmede düzenlenmeyen türde, bir veya iki kişi tarafından işlenen insan ticaretinin cezalandırılmasını iç hukuklarında düzenleyebilirler (Nordic Campaign, 2002: 14; International Human Rights Group, 2002: 13). Buna karşılık, taraf devletler insan ticaretini, Protokoldeki tanımdan daha dar bir kapsamda düzenlemezler. Başka bir deyişle, Protokoldeki tanımı, örneğin yalnızca cinsel bakımdan kişilerin sömürülmesini cezalandırarak daraltamazlar. Ayrıca, Protokol, taraf devletlere, fuhuşun yasaklanması konusunda bir yükümlülük getirmemektedir; taraf devletler iç hukuklarında fuhuşu çeşitli şekillerde düzenleyebilirler.

İnsan Ticareti Suçunun Mağdurunun Rızasının Suçun Oluşmasına Etkisi

İnsan Ticareti Protokolünün hazırlık çalışmaları sırasında öncelikle "mağdurun rızası"nın insan ticaretinin oluşmasına etkisi tartışıldı. Bir görüşe göre, kişinin rızası var ise bu fiil Protokol kapsamına alınmamalı ve suç olmamalı idi. Diğer bir görüş ise, suçu işleyenlerin, mağdurun rızasının varlığı sebebiyle cezadan kaçabileceğini savunuyordu. Bu görüşü savunanlara göre, insan ticareti, kişilerin iradelerini ve rızalarını ortadan kaldıracak şekilde zor kullanılması, kişilerin kandırılması, aldatılması, kaçırılması gibi bazı unsurlar içermekteydi. Sonuç olarak, Protokolün 3(b) ve (a) fıkrasında sayılan, kuvvet kullanma, kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar için temini sözkonusu ise 'mağdurun istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.' hükmü kabul edildi. Bu hüküm 'kişilerin istismar için temini'ni kıstas

olarak kabul etmektedir ki, bu yaklaşım insan ticaretinin ortaya çıkış biçimlerini dikkate aldığımızda suçun önlenmesi bakımından daha elverişlidir (Abramson, 2003: 473). Özellikle, tanımda yer alan 'kişinin çaresizliğinden yararlanma' unsuru, tanımı genişletici niteliktedir. Pek çok durumda mağdurlar, gerçekte razı olmasa dahi aile fertleri ya da başkalarının üzerlerinde sahip oldukları etki ve denetim yetkisi sonucunda insan ticaretinin mağduru olmaktadır. Protokolün hazırlık çalışmalarına göre, bu ifadeden anlaşılması gereken, mağdurların gerçek ve kabul edilebilir başka bir seçeneğinin olmamasıdır (International Human Rights Group, 2002: 13).

Protokolde *çocuklar* için özel bir düzenleme vardır. Yukarıda belirtilen *yöntemlerden* birini içermese dahi çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden diğer bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması 'insan ticareti' olarak kabul edilir ve 18 yaşın altındaki herkes çocuktur.

Mağdurun rızasının suça etkisini incelerken insan ticaretine maruz kalacağını bilerek bir ülkeye defalarca sınırdan giriş yapan kişilerin durumu ele alınmalıdır. Bu durum iki ayrı şekilde değerlendirilmelidir. Ya bu kişiler süregelen bir mağduriyet içindedirler ve insan ticaretinde bunun oluşması mümkündür; ya da bu kişilerin mağdur olmaması hatta suçun failleri ile işbirliği içinde olmaları mümkündür. Örneğin, bu kişiler, mağdur olmayıp suç örgütüne yeni mağdurlar sağlanmasına yardımcı olabilirler. Bu takdirde, kanun uygulayıcıların gerçek mağdurlar ile suç örgütü ile işbirliği yapan kişileri ayırtması gerekir.

İnsan ticaretinin göçmen kaçakçılığından farkı

İnsan ticareti ile göçmen kaçakçılığı birbirlerine yakın olmaları sebebiyle karıştırılabilir; ancak aralarında önemli farklar vardır;

Öncelikle, insan ticaretinin gerçekleşmesi için mağdurların zorlanması, kandırılması unsurları aranırken göçmen ticaretinde esas olarak mağdurların fiilere rızası vardır.

İnsan ticaretinde varış noktasında mağdur ile suç örgütü arasındaki ilişki emeğin sömürülmesi şeklinde devam ederken göçmen kaçakçılığında, yasadışı göçmenle suç örgütü arasındaki ilişki çoğu zaman sınırın yasadışı yollardan geçilmesi ile sona erer.

Burada belirtmeliyiz ki, bu iki suç tipi arasındaki farkı kesin olarak çizmek zor; göçmen kaçakçılığı olarak başlayan bir eylem daha sonra emeğin sömürülmesine dönüşebilir. Bu çok sık karşılaşılan bir durumdur. Örneğin, örgüt, kişiden 'bu hizmeti' için ödemesi mümkün olmayan bir 'ücret' isteyebilir veya pasaportunu elinden alarak yasadışı işlerde, ücret almadan hatta yeterince

yemek dahi verilmeden çalışmaya zorlanabilir. Bu takdirde, sınır yasadışı yollardan geçilmiş dahi olsa bu kişiler daha sonra insan ticareti mağduru haline gelmektedir (Fitzpatrick, 2002-2003: 1150).

İnsan ticareti mağdurları sınırların geçilmesine ilişkin kuralları ihlâl etse veya bir ülkede yasadışı olarak bulunsa dahi bu durum insan ticareti çerçevesinde değerlendirilmeli ve bu kişiler suçlu sayılmamalıdır.

2. İnsan Ticaretinin Önlenmesi İçin İşbirliği ve Alınacak Diğer Tedbirler

-İnsan Ticaretinin Önlenmesi için İşbirliği

İnsan ticaretinin önlenmesi amacıyla işbirliği iki ayrı düzeyde gerçekleşmelidir. Birincisi, devletin çeşitli organları ve ayrıca sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve eşgüdüm, ikincisi ise, insan ticareti çoğu zaman birden fazla ülkede gerçekleştiği için hükümetlerarası işbirliğidir. Özellikle, kaynak, transit ve hedef ülkeleri arasında işbirliği hem insan ticaretinin sebeplerinin ortadan kaldırılması hem de suçun önlenmesi bakımından önemlidir.

Protokolün 10. maddesinde, *bilgi değişimi ve eğitim* düzenlenmiştir. Bu maddede, “taraf devletlere, insan ticaretinin önlenmesi için kanun uygulayıcı makamlar, göçmenlikten sorumlu görevliler ve ilgili diğer görevlileri eğitmeleri yükümlülüğü getirilmiştir. Eğitim, insan ticareti mağdurlarının korunmasına, bu tür ticaretin önlenmesine, insan tacirleri hakkında kanunî takipte bulunulmasına ve mağdurların haklarının korunmasına odaklanmalıdır. Bu eğitim sırasında sivil toplum örgütleri ile işbirliği geliştirilmelidir.” Protokolde ayrıca, insan ticareti konusunda araştırmalar, bilgilendirici yayınlar yapılması, potansiyel mağdurlara sosyal ve ekonomik yönden destek olunması gibi tedbirlerle insan ticaretinin önlenmesi öngörülmüştür. Bu tedbirler, özellikle potansiyel mağdurların çalışma şartları konusunda aldatıldığı durumlarda önem taşır. İnsan tacirleri, genellikle genç ve korunmasız kişileri iyi ücret ve yaşam vadleriyle kandırmaktadır. Protokolün bu hükmü, Sözleşmenin 31. maddesi ile birlikte değerlendirilmelidir (UN Office on Drugs and Crime, 2006).²⁰

Protokolün ‘insan ticaretinin önlenmesi’ başlığını taşıyan 9. maddesi (4) ve (5)’de ikili ve çok taraflı işbirliği düzenlenmiştir. Taraf devletlere, *ikili ve çoktaraflı işbirliği* içinde, özellikle kadın ve çocukları insan ticaretine karşı korunmasız bir konuma düşüren yoksulluk, az gelişmişlik ve fırsat eşitsizliği

20BM SÖSK 31. madde, ‘önleme’ başlığını taşır ve örgütlü suçların önlenmesi için alınması gereken genel tedbirleri düzenlemektedir.

gibi olguları gidermek ve yine kişilerin her biçimdeki istismarının artmasına sebep olan talebi engellemek için eğitici, sosyal ve kültürel *yasal veya diğer önlemleri alınması yükümlülüğü* getirilmiştir.

İnsan ticaretine olan talebin azalmasına yönelik yasal tedbirler bakımından *İsveç*, diğer ülkelerden farklı bir yöntem izleyerek cinsel hizmetlerin satın alınmasını 1998 tarihli Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanuna yapılan ek Cinsel Hizmetlerin Satın Alınmasının Yasaklanması Kanunu ile yasakladı. Kanun, bir yetişkinden cinsel hizmet satın alınmasını ve buna teşebbüs edilmesini para cezası veya 6 aya kadar hapis ile cezalandırmaktadır. Fuhuş, Kanunda kadınlara karşı şiddet olarak kabul edilmiş ve fuhuş yapan kadın cezalandırılmamıştır. Kanun ile ülkede insan ticareti azalmıştır; ancak Kanundan sonra bu ülkede fuhuşa olan talep azaldığı için insan tacirleri rotalarını fuhuşa daha yüksek talep olan ülkelere çevirmişlerdir. Bu durum, insan ticareti ile mücadelede uluslararası işbirliğinin önemini göstermektedir. Suç örgütleri, bir ülke veya bölgedeki etkin mücadeleden kaçarak faaliyetlerini kolaylıkla diğer ülkelere kaydırabilirler (Ekberg, 2004: 1187-1218; Feingold, 2005: 28)²¹.

Belirtilmelidir ki, insan ticareti ile mücadele için devletler arasında ikili ve çok taraflı işbirliği gereklidir. Devletler arasındaki gelişmişlik ve zenginlik farkı insan ticaretinin en önemli sebeplerinden biri olduğu için bu işbirliği, özellikle devletler arasındaki gelişmişlik farkının ortadan kaldırılmasına yönelik olmalıdır. Gelişmiş devletler, insan ticaretinin önlenmesi ve mağdurların korunması için kaynakları sınırlı olan devletlere malî ve teknik bilgi, uzmanlık yardımıyla bulunmalıdırlar. Gelişmiş devletlerin bu konudaki kararlılığı, insan ticareti ile mücadele bakımından çok önemlidir. Örneğin, Çin ile Avrupa Birliği, 2000 Ekim Çin-AB zirvesinde insan ticareti ve göçmen kaçakçılığına karşı işbirliği ele alınmıştır. Bu işbirliği, suç örgütlerinin araştırılmasına ve potansiyel mağdurlarının bilgilendirilmesine, korunmasına ilişkin olacaktır. Yine Amerika Devletleri Örgütü, Afrika Birliği Örgütü ve Avrupa Konseyi gibi çeşitli uluslararası örgütler çerçevesinde insan ticaretiyle mücadele için çoktaraflı çerçeve sözleşmeler hazırlanabilir (Potts, 2003: 247). Aşağıda inceleyeceğimiz üzere Avrupa Konseyinde de bu konuda bir Sözleşme hazırlanmıştır. İnsan ticareti, devletler arasında etkin işbirliği ile önlenabilir.

Bu alandaki etkin işbirliğine örnek olarak, bölgede insan ticareti sorunun ciddiyetinin farkedilmesi üzerine sekiz Kuzey ve Baltık ülkesi Dışişleri

21 BM çerçevesinde hazırlanan insan ticaretinin önlenmesine ilişkin bir Kararda, devletlerin fuhuşa olan talebi azaltıcı yasal önlemler almaları gereği belirtilmiştir (UN Commission on the Status of Women, 2005).

Bakanları 26 Ağustos 2002 tarihinde biraraya gelerek İnsan Ticaretine Karşı Kuzey Baltık Görev Gücünü (The Nordic Baltic Task Force against Trafficking in Human Beings) oluşturmuştur. Görev Gücünün temel amacı, mahallî, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde insan ticareti ile mücadele ve devlet organları arasında eşgüdümün sağlanmasıdır. Ayrıca, mağdurların ülkelerine güvenli dönüşlerinin ve toplumla yeniden bütünleşmelerinin sağlanmasını amaçlayan pilot projeler başlatılmış; uzun vadede de bu konuda sürekli bir mekanizmanın oluşturulması için teknoloji transferinin sağlanması ve uzmanlığın geliştirilmesi hedeflenmiştir. Görev Gücü, sekiz Kuzey ve Baltık ülkesinden insan ticaretinin önlenmesine ilişkin bilgileri biraraya getirmiş ve paylaşımını sağlamış; mağdurların belirlenmesi, kurtarılan mağdurların geri dönüşleri, korunması, insan ticaretine ilişkin yasal düzenlemeler, önleyici tedbirler, komşu ülkelerdeki faaliyetler, eğitim alanında çalışmalarda bulunmuştur. Görev Gücünün stratejik amaçları, diplomatik personele konu hakkında eğitim verilmesi, deniz taşımacılığı yapan firmaların uyacakları bazı temel kuralların belirlenmesi ve bu alanda çalışan polislere mağdurları tespit etmelerini sağlayıcı bilgilerin verilmesidir. Görev Gücüne dahil olan ülkeler, insan ticareti ile mücadele için Ulusal Eylem Planlarını hazırlayacak ve çeşitli birimleri içine alan çalışma grupları oluşturacaklardır (Nordic Baltic Task Force, 2005).

3. İnsan Ticaretinin Önlenmesinde Sınır Denetimlerinin Etkisi

İnsan ticaretinin önlenmesinde sınır denetimleri etkili olabilir mi? Burada öncelikle, göçe ilişkin kanunlar üzerinde durulmalıdır. Acaba ekonomik göçü zorlaştıran, sıkı Göç Kanunları ile insan ticareti önlenebilir mi? Avrupa Birliği yeni düzenlemeleri ile ekonomik göçü çok sıkı şartlara bağlamış, iş piyasasını neredeyse yabancılara kapatmıştır. Bunun sonucunda yasal yoldan göç olanağı çok azalınca işe ihtiyacı olan kitleler, suç örgütlerine yönelmişlerdir. Yasal göç olanaklarının azaltılması, insan ticaretinin bir sebebidir. Çoğu zaman, insan ticareti mağdurları, yasal işlerde çalışmadıkları için hukuk tarafından düzenlenmemiş ya da yasaklanmış işlerde her türlü hukukî güvenceden yoksun olarak çalışmaktadırlar. Yasal göç yollarının açılması, kişilerin suç örgütlerine yönelmelerini önler. Bunun yanında, yabancı ülkeye yasal yollardan giren kişilerin diğer kanunlarla da korunması sağlanmalıdır. İş yaşamına, eğlence ve turizm sektörüne ilişkin kanunlarda yabancı işçilerin durumu özel olarak düzenlenmeli; yabancılar, kanunî düzenleme dışında kalmamalıdır (Wijers, 2004: 432-433).

Sınır denetimleri, insan ticaretinin ve diğer bazı suçların önlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Öncelikle belirtelim ki, yalnızca sınır denetimlerinin sıkılaştırılması veya seyahat özgürlüğünün kısıtlanması insan ticaretini önlemek için yeterli olmaz. Örneğin, Burma Kanunlarına göre, 26 yaşın altındaki kadınlar, ancak eşleri veya anne babaları eşliğinde sınır bölgelerini ziyaret edebilirler. Burmalı yetkililere göre, bu durum devletin insan ticareti konusundaki hassasiyetini göstermektedir; oysa ki, uygulamada kadınlar bu düzenleme sebebiyle seyahat masraflarının arttığını çünkü çoğu zaman polise rüşvet vermek zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Bu düzenleme, kadınların seyahat masraflarının artmasına, borçlanmalarına ve bunun sonucu olarak da sömürüye daha açık olmalarına yol açmaktadır (Feingold, 2005: 27). İnsan ticaretinin önlenmesi için sınır tedbirleri son çare olarak uygulanmalıdır. Örneğin, daha evvel insan ticareti mağduru olduğu tesbit edilen kişilere sınırda, seyahat sebeplerinin sorulması, geçerli bir sebepleri olmaksızın ülkeye girmek istiyorlar ise vize verilmemesi veya vizelerin daha sıkı şartlara bağlanması yoluna gidilebilir.

İnsan ticaretinde, göçmen kaçakçılığından farklı olarak genellikle sınırlar yasal olarak geçilmektedir. Örgütler, turist vizesi, gece klüplerinde çalışma izni ya da nişanlanma, evlenme ile mağdurlar için yabancı ülkede geçici oturma izni almakta, hatta mağdurlar evlen(erek)dirilerek buldukları ülkenin vatandaşlığını dahi kazanmaktadır.

Bununla birlikte, Göç Kanunlarının sınırlarda uygulanması sağanmalıdır. Protokolün 11. maddesinde, *sınır önlemleri* düzenlenmiştir. Buna göre, 'taraf devletler, insan ticaretinin önlenmesi ve ortaya çıkarılması için gerekli olabilecek sınır denetimlerini mümkün olduğu ölçüde güçlendirecektir. Yine taraf devletler, ticari nakliyeciler tarafından işletilen ulaşım araçlarının bu suçun işlenmesinde kullanılmasını önlemek için yasal ve diğer uygun önlemleri alacak; uygun hallerde ticari nakliyecilere yolcuların giriş yapılan Devlete girişleri için gerekli olan seyahat belgelerine sahip olup olmadıklarını araştırma yükümlülüğü getirecek; bu yükümlülüğün ihlâlini yaptırıma bağlayacaktır. Taraf devletler, insan ticareti suçuna karışan kişilerin ülkeye girişini engellemeye veya vizelerin iptaline yönelik hükümleri iç hukuklarına almayı değerlendirecektir.' Turizm, taşımacılık şirketleri, insan ticaretinin önlenmesi için davranış kuralları (code of conducts) benimsemeleri konusunda bilgilendirilmelidir (UN Commission on the Status of Women, 2005).

Sınır denetimlerinde şüphe uyandıran durumlarda karşılaşıldığında polis dikkatli olması gerekir. Polis, özellikle insan ticaretinin ciddiyeti ve devletlerin bu konudaki uluslararası yükümlülükleri konusunda bilgilendirilmiştir. Polisin insan ticareti konusunda diğer devletlerin polis örgütleri, sınır görevlileri, sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapması sağlanmalıdır.

Polis veya sınır görevlilerinin rüşvet veya bazı diğer menfaatler sebebiyle insan ticaretine göz yumması veya dahil olması sık karşılaşılan bir durumdur. İnsan ticareti mağdurları, bazı durumlarda pasaportlarının yerel polis tarafından alıkonularak kaçmalarının engellendiğini, polisin randevüevi işleticilerinin yakını, hatta müşterisi olduğunu ifade etmiştir. Mağdurlar, BM Uluslararası Polis Görev Gücünde (IPTF)²² çalışan dokuz uluslararası polis memurunun müşterileri olduğunu tesbit etmiştir (Vandenberg, 2002: 366). İnsan ticaretine karışan kamu görevlileri en ağır şekilde cezalandırılmalıdır (UN High Commissioner for Human Rights, pr. 6). Devletler, özellikle insan ticareti örgütleri ile işbirliği yapan veya insan ticareti suçunun ortaya çıkarılmasında ihmâli bulunan güvenlik güçlerinin cezalandırılmasına yönelik düzenlemeleri mevzuatlarına dahil etmelidirler.

Yeterli yasal altyapı ile birlikte yapılan yasaların uygulanması da sağlanmalıdır. İnsan ticaretinin önlenmesinde en büyük öneme sahip polis ve yargılama makamlarının konu hakkında eğitilmesi (RUMPF, 2003: 879), insan tacirlerinin etkin bir şekilde cezalandırılmalarını sağlayacaktır.

Belirtilmesi gereken diğer bir husus da, sınır denetimleri sırasında suç işleyenlerden çok mağdurların yakalanmasıdır. Sınırlarda yapılacak denetimler neticesinde mağdurlar aracılığı ile suçlulara ulaşmak mümkün olabilir.²³

4. İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması

İnsan ticareti mağdurları, çoğu zaman kanun uygulayıcıları tarafından yasadışı göçmen veya suçlu olarak nitelenmekte; yapılan çeşitli operasyonlarda mağdurlara ulaşılmakta ancak insan tacirleri hakkında tanıklık etmelerine dahi fırsat verilmeden sınırdışı edilmekte; ülkeye girişleri belli sürelerle yasaklanmaktadır. İnsan ticareti mağdurları, hatta bilgileri dışında düzenlenen sahte evraklar sebebiyle veya fuhuşla ilgili suçlardan mahkum edilmektedirler (Gonzalez, 2002-2003: 20-22; Piotrovicz, 2002: 255-257). Oysa ki, insan ticareti mağdurlarının cezalandırılması değil kurtarılması, rehabilite edilmesi, topluma kazandırılması ve bunların tanıklıkları, yardımları ile insan ticareti yapan suç örgütlerinin çökertilmesi amaçlanmalıdır.

Protokolün getirdiği en önemli yeniliklerden biri, insan ticareti mağdurlarının korunmasına yapılan vurgudur. Protokol'e göre, bu kişiler suçlu değil mağdur olarak kabul edilmelidirler. Protokoldeki mağdurların korunmasına ilişkin hükümler, BM SÖSK Sözleşmesinde genel nitelikte düzenlenen mağdur

22 The UN International Police Task Force

23 ECHR, X ve Y/Hollanda 26 Mart 1985, Series A no.91, par.23.

ve tanıkların korunmasına ilişkin hükümlere ek niteliğindedir. İnsan ticareti mağdurları, diğer suç mağdurlarına nazaran daha fazla korunmaya muhtaçtır; çünkü polis tarafından kurtarıldıktan sonra tekrar aynı suç örgütlerinin eline düşebilirler. Mağdurların insan tacirleri aleyhine ifade vermesi, polise ve ceza davasına yardımcı olması gerekli ancak bir o kadar da zordur. Mağdurlar, kurtarıldıktan ve örgüt aleyhine ifade verdikten sonra tekrar benzer veya aynı suç örgütünün eline düşme endişesi duyacak ya da insan tacirlerinin aile fertlerine zarar vererek (hyland, 2001:31), fuhuş işinde çalıştığını yakınlarına söyleyerek kendilerinden öç alacağı korkusu ile yaşayacaktır (Piotrovicz, 2002: 255-256). Protokolde de konunun bu özellikleri göz önüne alınmış ve mağdurların korunması bakımından özel bazı tedbirler öngörülmüştür.

Protokolün hazırlık çalışmaları sırasında (Fitzpatrick, 2002-2003: 1149)²⁴, öncelikle, suç mağdurlarının buldukları ülkelerdeki yasal statüleri ve geldikleri ülkelere geri gönderilip gönderilemeyecekleri tartışıldı. Gelişmiş ülkelere göre, mağdurlara buldukları ülkede geçici veya daimi ikâmet izni verilmemeli idi; böyle bir hak insan ticareti ve göçmen kaçakçılığını teşvik edebilirdi. Vatandaşları insan ticaretine maruz kalan devletler ise, mağdurların buldukları ülkedeki yasal statülerinin geliştirilmesi gerektiğini savundular; ve sonuç olarak 7. ve 8. madde hükümleri kabul edildi (UN Office on Drugs and Crime, 2006).

Protokolün 7. maddesinde, ‘taraf devletlerin *uygun durumlarda*, insan ticareti mağdurlarının kendi ülkelerinde geçici ve daimi olarak kalmalarına izin veren yasal ve diğer uygun tedbirleri *düşünecekleri*’ belirtildi. ‘Taraf devlet, bunu yaparken insancıl ve merhametli yaklaşımlara gereken değeri verecektir.’ 8. maddeye göre ise, ‘taraf bir devlet, mağduru, vatandaşı veya daimi oturma iznine sahip olduğu ülkeye geri gönderirken bunun, *tercihen gönüllü olarak* yapılması gereğini, kişinin güvenliğini ve insan ticareti mağduru olmasına yol açan olayla ilgili yasal işlemlerin durumunu *dikkate alacaktır.*’ Bu hüküm, mağdurlar bakımından yeterli koruma getirmemektedir (Gallagher, 2001: 990; Fitzpatrick, 2002-2003: 1150-1154).

24 İnsan Ticareti Protokolü, BM Suç Önleme Programında görevli devlet temsilcilerinden oluşan *Ad Hoc Komite* tarafından hazırlandı; suç önleme programı çalışmalarına kural olarak insan hakları, göç ve mülteciler konularında çalışanlar katılmamaktadır; ancak Protokolün hazırlık çalışmalarına BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve BM İnsan Hakların Yüksek Komiserliğinden (OHCHR) uzmanlar katılmıştır. Bu katılımlar sayesinde, insan ticareti mağdurlarının insan haklarının korunmasına ilişkin hükümler Protokole eklenmiştir (Fitzpatrick, 2002-2003: 1150).

İnsan ticareti mağdurlarının derhal sınırdışı edilmesinin önemli sakıncaları vardır. Öncelikle, mağdur, suç örgütünün ortaya çıkarılmasında en fazla yardımı dokunacak kişidir ve derhal sınırdışı edilmeleri halinde tanıklıklarından faydalanma imkânı olmayacaktır. Ayrıca, mağdurlar, ülkelerine döndüklerinden suç örgütleri ile yeniden karşı karşıya gelecek, tekrar aynı veya benzeri suç örgütünün eline düşecektir. Mağdurlar, ülkelerinde yeterli koruma olmadığı için suç örgütlerinin eline geçmektedir. Bunların ülkelerine gönderilmesi yeniden başka yerlerde mağdur haline gelmelerine yol açacaktır. Suç örgütü aleyhine ifade veren mağdurlar ise daima örgütün tehdidi altında olacaktır. Amerika Birleşik Devletleri, 28 Ekim 2000 tarihinde *Victims of Trafficking and Violence Protection Act*'i kabul etmiştir. Bu Kanunda, insan ticareti mağdurlarının korunmasına ve suçluların cezalandırılmasına ilişkin hükümler vardır. Suçlulara verilecek cezalar, mağdurlara şiddet uygulanması, mağdurların ev hizmetinde kullanmaları, fuhuşa zorlanmaları, mağdurlarla borç bağı kurulması gibi durumlara bağlı olarak değişmektedir.²⁵ Bu Kanuna göre, mağdurlar, *Immigration and Naturalization Act* uyarınca mültecilere sağlanan Devlet yardımlardan yararlanabilmek için insan ticareti ile ilgili soruşturmaya yardım edecek ve insan ticareti mağdurlarına verilen (T) vizesi almak için iyiniyetle (bona fide) başvuruda bulunacaktır (Aiko, 2002: 40-41).²⁶ (T) vize uygulaması, mağdurlara güvenli bir ülkede kalma imkanı vermesi ve mağdurların insan ticaretinin soruşturulmasına ve ortaya çıkarılmasına yardım etmelerini sağlaması bakımından önemlidir (Potts, 2003: 240). Ancak, mağdurlara geçici ikâmet izni veya diğer vizelerin verilmesi mağdurların polis veya yargı makamları ile işbirliği yapmaları şartına bağlanmamalıdır. Oysa, ABD örneğinde, (T) vize için başvuranların 'insan ticaretine ilişkin araştırma ve soruşturma yardım taleplerine uymaları' gerektiği belirtilmiştir. Uygulamada da, soruşturmaya yardım etmenin (T) vize alınmasında 'etkili bir faktör' olduğu belirtilmektedir (Fitzpatrick, 2002-2003: 1158).²⁷

Hollanda Kanunlarına göre, mağdur, mahkemede ifade vermeye razı olursa kendisine geçici oturma izni verilmekte; ancak dava sonuçlandığında veya tanıklığa ihtiyaç kalmadığında bu hakkını kaybetmektedir. Oysa ki, mağdur ülkesine geri gönderildiğinde tekrar suç örgütlerinin eline düşecek veya suç örgütleri mağdurdan öç alacaktır; böyle birkaç örnek dahi insan ticareti

25 §103-104.

26 §107(6)(1)(E)(I)(II)

27 §101 (a)(15)(T)(III)(aa), Kanunda ayrıca, Secretary of State'ın her yıl ABD ve diğer ülkelerin insan ticareti mücadelesinin değerlendirileceği bir rapor yayınlaması gereği düzenlenmiştir, §104

mağdurlarının suç örgütü aleyhine ifade vermesini önleyebilir (Wijers, 2004: 436).

Mağdurlara verilecek geçici oturma izni, mağdurların eğitimlerine devam etmelerini veya bir iş bulup çalışmalarını, soruşturma tamamlandıktan sonra dahi rehabilitasyon ve toplumla bütünleşmeleri için buldukları ülkede kalmalarını sağlamalıdır (Piotrowicz, 2002: 273).

SÖSK BM Sözleşmesi 24. maddede *tanıkların korunmasına* ilişkin bir hüküm vardır. İnsan ticareti mağdurlarının suç örgütü aleyhine tanıklık yapmaları halinde bu hüküm uygulanmalıdır.

Bu tedbirlerden başka 6. maddede, *mağdurların korunmasına ilişkin genel tedbirler* düzenlenmiştir. ‘Taraf devletler, *uygun hallerde ve kendi iç hukukları elverdiği ölçüde* yargılama işlemlerini gizli yürüterek insan ticareti mağdurlarının özel hayatını ve kimliklerini koruyacaktır. Taraf devletler *uygun hallerde*, mağdurlara yargısal ve idarî işlemler hakkında bilgi vermek, uygun barınma olanağı sağlamak, yasal haklarına ilişkin danışmanlık hizmeti vermek, tıbbî, psikolojik ve maddi yardım sağlamak, çalışma, öğrenim, eğitim olanakları sağlamak için önlemler alıp uygulanmasını *değerlendireceklerdir*. Taraf devletler, kendi ülkelerinde buldukları sürece mağdurların fiziksel güvenliğini sağlamak için *çaba göstereceklerdir*. Taraf devletler, kendi hukuk sistemlerinde mağdurlara gördükleri zararlar için tazminat alma olanağı veren önlemleri alacaklardır.’

Bütün bu Protokol hükümlerinde yer alan, ‘almayı düşünecektir’ ‘uygun hallerde’, ‘uygun durumlarda’, ‘çaba göstereceklerdir’ ifadeleri, mağdurların korunması konusunda taraf devletlere geniş takdir hakkı tanımaktadır. Protokolün bu bölümündeki hükümlerin daha zorlayıcı ve yükümlülük getirici nitelikte olması, mağdurların korunmaları bakımından yararlı olurdu (International Human Rights Group, 2002, Fitzpatrick, 2002-2003: 1152; Gallagher, 2001: 992; Hyland, 2001:31). Protokole getirilebilecek diğer bir eleştiri ise, koruma hükümlerinden yararlanacak ‘mağdurların belirlenmesine’ ilişkin bir hükmün bulunmamasıdır. Protokolde, kimlerin insan ticareti mağduru olacağına ilişkin açıklayıcı bir hüküm yer alabilirdi (Canadian Council for Refugees, 2000).

Mağdurların korunması bakımından özellikle uygun barınma olanağı sağlamak önemlidir; bu kişiler için sığınma evleri kurulmalı; hiçbir zaman tutukevlerinde ya da yasadışı göçmenlerin tutuldukları yerlerde (detention centers) bekletilmemeli; eğer imkânsızlıklar sebebiyle buralarda kalmaları gerekiyorsa suçlu veya şüphelilerden ayrı tutulmalıdırlar. Mağdurlarının kişi haklarının korunmasına özen gösterilmelidir. Özellikle, medyanın insan ticareti mağdurlarının kişilik haklarına saygı göstermesi sağlanmalıdır. Kurtarma

operasyonlarında çekilen fotoğrafların, mağdurların isimlerinin yazılı veya sözlü yayın organları tarafından yayınlanması önemli kişilik hakları ihlallerine yol açar. Mağdurların kimliklerinin ve fotoğraflarının gizli kalmasını sağlamak üzere yasal düzenleme yapılmalı ve meslekî etik kurallar oluşturulmalıdır (UN High Commissioner for Human Rights. p.5/6).

Protokolün 14. maddesinde, *mağdurların insan haklarına saygı* öngörülmüştür. Maddede açıkça belirtilmiş olan 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme ve 1967 tarihli Protokol dışında BM Kölelik Sözleşmesi; Köleliğin, Köle Ticaretinin, Kölelik Benzeri Kurum ve Uygulamaların Kaldırılması Ek Sözleşmesi; BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi(BM MSHS); BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi(BM ESKHS)²⁸; 1979 BM Kadınlara Karşı Herşekilde Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi; 2000 BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisi Seçimlik Protokolü; Cebri Çalıştırma Hakkında 29 Nolu ILO Sözleşmesi, Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması 105 Nolu ILO Sözleşmesi, En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına ilişkin Acil Eylem Sözleşmesi gibi diğer insan hakları sözleşmeleri insan ticaretinin önlenmesi ve mağdurların korunmasını sağlamak üzere uygulanmalıdır.²⁹ İnsan Ticareti Protokolü, daima bu temel İnsan Hakları Sözleşmeleri ışığı altında değerlendirilmelidir.

Önemli diğer bir konu da, insan ticareti mağdurlarının iltica talebinde bulunmalarıdır. Mağdurlar, iltica talebinde bulunabilirler mi? Öncelikle belirtmek gerekir ki, mağdurların sınırları yasadışı yollardan geçmiş olması sebebiyle iltica başvurusunda bulunmaları engellenemez (Canadian Council for

28 İnsan ticareti mağdurlarının, BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi yer alan yaşama hakkı, zalimane, aşağılayıcı muamele ve işkence yasağı(BM MSHS m.6,7,8), kişi özgürlüğü ve güvenliği(BM MSHS m. 9), yerleşme ve seyahat hürriyeti(BM MSHS m.12), evlenme hakkı, evlilik ve boşanma hakları(BM MSHS m.23, BM ESKHS m.10), çalışma hakkı, âdil ve elverişli çalışma koşulları(BM ESKHS m.6,7) ve eğitim, en yüksek sağlık standartından yararlanma hakkı (BM ESKHS m.12, 13) zedelenmektedir.

29 1930 the Forced Labour Convention(ILO Conv. No.30), 1949 the Convention of the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, 1957 Elimination of All Forms of Abolition of Forced Labour, 1979 the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Convention Concerning the Prohibition and Immediate Action for the Worst Forms of Child Labour(ILO Conv. No.182), 2000 the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography.

Refugees, 2000); yasal düzenlemelerde ve uygulamada mağdurların iltica başvurusunda bulunmalarına izin verilmelidir. 1951 BM Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmede, iltica hakkı, bir devletin kendi vatandaşına ırk, din, dil veya belli bir sosyal gruba mensubiyet gibi sınırlı sebeplerle zulüm yapması halinde tanınmakla birlikte insan ticaretine ve özellikle cinsel sömürüye maruz kalanlar, belli bir sosyal gruba mensub kişiler olarak nitelenebilir³⁰. Özellikle, devletin kişilerin insan ticareti mağduru haline gelmesine göz yumması ya da engelleyemesi halinde devlet dışı kişilerin fiillerine karşı mülteci statüsü almalarına izin verilmelidir. Ayrıca, devletler, iç hukuklarında Mülteciler Sözleşmesine nazaran mülteci olmanın şartlarını genişleterek belli durumların ortaya çıkması halinde insan ticareti mağdurlarını mülteci olarak kabul edebilirler (Fitzpatrick, 2002-2003: 1157-1158; Piotrovicz, 2002: 275-257; UN High Commissioner for Human Rights, 2002: p. 1.6).

Bundan başka, aşağıda ele alacağımız üzere, devletlerin yetki alanlarındaki kişilerin temel hak ve hürriyetlerine diğer kişiler tarafından yapılacak saldırıları önleme yükümlülüğü vardır. İşkence ve diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmenin³¹ 1(1) Maddesinde işkence *sınırlı* olarak tanımlanmıştır. Maddeye göre, “işkence, bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvakatıyla uygulanan fizikî veya manevi ağır acı veya ısırap veren fiildir.” Ayrıca, 3(1)’de, “Hiçbir taraf devlet, bir şahsın, işkenceye tâbi tutulacağı tehlikesinde olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri gönderemeyecek veya iade etmeyecektir. Sözleşme, işkence ve benzeri faaliyetlerin kamu görevlileri veya bu sıfatla hareket eden başka bir şahsı teşviki, rızası veya muvafakıyla meydana gelebileceğini” belirtmektedir. Bu madde hükmüne göre, insan ticareti mağdurlarının geri gönderilecekleri ülkelerde kamu görevlileri insan ticaretine karışmış ve göz yumuyor ise insan ticareti mağdurlarının bu ülkelere geri gönderilmemeleri gerekir (Piotrovicz, 2002: 274). Konuya ilişkin olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi HLR/Fransa kararlarında,³² devlet, kişilerin gönderilecekleri ülkelerde, insanlıkdışı ya da onur kırıcı muamelelere tâbi olmalarını engelleyemez ise; bu durumun AİH Sözleşmesinin 3. maddesinin ihlâlüne sebep olacağını belirtmiştir (Piotrovicz, 2002: 277).

30 İltica sebebi olarak adınların belli sosyal gruba mensubiyeti hakkında bkz.: ODMAN, 1996:112.

31 İ.T.:25 Ocak 1998, O.T.: 21 Nisan 1988, 3441 sy. Onay K. 197995 sy. R.G.

32 HLR/Fransa 26 EHRR 29

Ayrıca burada, sivil toplum örgütlerinin çabaları sonucunda hazırlanan mağdurların kanun uygulayıcıları tarafından tekrar tekrar mağdur edilmelerini önleyici tedbirlerin yer aldığı, 'Human Rights Standarts for the Treatment of Trafficked Persons' (International Human Rights Group, 2002) ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan 'Reccommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking'e (UN High Commissioner for Human Rights, 2002) de değinilmelidir. Çalışmamız boyunca sık sık atıf yaptığımız bu belgeler, bağlayıcı nitelikte olmasalar dahi özellikle mağdurların korunması bakımından kanunkoyucu ve uygulayıcılara yol göstermeleri bakımından faydalıdır (Fitzpatrick, 2002-2003: 1151-1157).

Son olarak belirtilmelidir ki, İnsan Ticareti Protokolü, bir insan hakları belgesi değildir; Protokolün esas amacı, cezaî tedbirlerle insan ticaretinin önlenmesidir. Protokolde mağdurların hakları korunmakta, insan ticaretine maruz kalan kişilerin suçlu olmayıp suçun mağduru oldukları vurgulanmaktadır. Mağdurları koruyan hükümlerin Protokolde düzenlenmiş olması yeterli değildir; önemli olan iç hukuklarda yasal ve idarî düzenlemeler yapılması ve bunların kanun uygulayıcıları tarafından anlaşılması, benimsenmesi ve doğru şekilde uygulanmasıdır (Fitzpatrick, 2002-2003: 1152). İnsan ticareti ile mücadele eden birimlerde görev yapan kişilerin özellikle mağdurların hakları konusunda bilgilendirilmeleri gerekir.

IV. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Hareket Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ilgili maddeleri çerçevesinde devletlerin insan ticaretini önleme yükümlülüğü vardır. Bunun yanında, konunun Avrupa için önemi sebebiyle Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 3 Mayıs 2005 tarihinde insan ticaretinin önlenmesini amaçlayan *İnsan Ticaretine Karşı Hareket Sözleşmesini* kabul etti³³. Sözleşmeyi günümüze kadar 25 devlet imzalamış; henüz hiçbir devlet onaylamamıştır. Sözleşme, 8'i Avrupa Konseyi üyesi olmak üzere 10 devlet tarafından onaylandıktan itibaren 3 ay sonra yürürlüğe girecektir (AK Söz. m.42/3).

Öncelikle, devletin insan ticaretinin önlenmesine ilişkin yükümlülüğüne değinilmelidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bazı kararlarında Sözleşmenin yatay, kişiler arasında uygulanmasından söz etmektedir. Buna göre, "devlet, kişilerin etkili korunmasını sağlamak üzere gerekli Ceza Hukuku hükümlerini kabul etmelidir; Devletin kusurlu olarak bunu yapmaması Sözleşmenin ihlâli

33 Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings.

sonucunu doğurur.” Diğer bir kararda da, “Sözleşmenin 1. maddesine göre taraf devletler, yetki alanlarına giren kişilerin Sözleşmede tanımlanan temel hak ve hürriyetlerinin korunmasını sağlamalıdır. Bu hak ve hürriyetlerden birinin ihlâli, iç hukuktaki bir düzenlemeden kaynaklanıyorsa taraf devlet bundan sorumludur. Bu davada zararın sebebi, İngiliz Demiryolları ile işçi sendikaları arasında yapılan 1975 Sözleşmesi olsa da o dönemdeki iç hukuk hükümleri böyle bir sözleşmeye izin vermiştir. Davalı devlet, bu sebeple ortaya çıkan Sözleşme ihlâlinden sorumludur. Taraf devletler, kişilerin ve kişi gruplarının Sözleşmenin ihlâli sonucunu doğuracak hareketlerinden sorumludurlar” demektedir (Council of Europe Convention, Explanatory Report, 2005).³⁴

Sözleşmenin resmi adında yer alan hareket(action) ifadesi, insan ticareti ile mücadele bakımından yalnızca bazı yasal düzenlemelerin kabul edilmesi yükümlülüğü değil aynı zamanda devlet için diğer bazı girişimlerde bulunma yükümlülüğünün de getirdiğini göstermektedir (Council of Europe Convention, Explanatory Report, 2005).

Sözleşmede yer alan insan ticareti tanımı İnsan Ticareti Protokolüne paraleldir, insan ticareti aynı ifadelerle düzenlenmiştir (AK Söz. m.4). Bununla beraber, Sözleşmenin kapsamı Protokol’e nazaran geniştir. Sözleşmede, ulusal, uluslaşan ve organize suçla bağlantısı olmayan insan ticareti ayrıca kadın, erkek, çocuk bütün insan ticareti mağdurları hakkında düzenleme vardır (AK Söz. m.2).

Sözleşmenin insan ticareti ile mücadele çabasına getirdiği en önemli katkı, mağdurların insan haklarına yaptığı vurgudur. Dibacenin 5. paragrafına göre, mağdurların korunması, haklarına saygı ve insan ticareti ile mücadele, Sözleşmenin temel amaçlarıdır. Sözleşmede, insan ticaretinin mağdurların insan haklarını ihlâl ettiği kabul edilmiş; mağdurların insan haklarının korunması ve mağdurlara yardıma özel önem verilmiştir.

Sözleşme, Protokole göre daha dakik hükümler taşımaktadır ve diğer uluslararası sözleşmelerden ileri standartlara sahiptir (Council of Europe Convention, Explanatory Report, 2005).

Üye devletlerde, polis, sınır görevlileri, idarî ve yargısal makamlar, sivil toplum örgütleri insan ticareti ile mücadele için işbirliği yapmalı; konu hakkında biliçlendirme, eğitim kampanyaları düzenlenmelidir (AK Söz. m.5/2). Taraf devletler, yasal yollardan göçün sağlanması için gerekli tedbirleri alacaklardır (AK Söz. m.5/4). Bu yolla, kişilerin insan tacirlerinin tekliflerine

cevap vermeleri önlenmeye çalışılmaktadır; yasal göç imkânlarının varlığı, kişileri yasal yollardan yabancı ülkelerdeki iş olanaklarını araştırmaya yöneltir.

Sözleşmede ayrıca, insan ticareti mağdurlarının sömürüldüğü faaliyetlere olan talebin azaltılması için devletlerin çeşitli tedbirler alması gereği düzenlenmiş (AK Söz. m.6; İnsan Ticareti Protokolü, m.9/5); ve devletler bakımından olumlu yükümlülük getirilmiştir. Devletler, mağdurların kullandığı hizmetlere olan talebin önlenmesi için yasal, idarî, eğitimsel, sosyal ve kültürel tedbirleri almalıdır. Burada medyaya ve sivil topluma da görev düşmektedir. Özellikle öğrencilerin bu konuda eğitilmesi, cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi, insan haysiyetinin korunması konularında bilinçlenmelerini sağlayacaktır.

Sözleşmede, sınır tedbirleri de düzenlenmiştir. Buna göre, sınır tedbirleri uluslararası yükümlülüklerle zarar vermemek şartıyla sıkılaştırılacaktır. Devletler, taşımacılık yapan firmaların suçun işlenmesine katılmalarını önlemek için yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır. Devletler, ticarî taşımacılık yapan firmalara, kişilerin sınırdan yasal olarak geçmek için gerekli belgelere sahip olup olmadıklarını denetleme yükümlülüğü getirecektir; bu yükümlülüğün ihlâlini de cezalandıracaktır. Devletler, insan ticaretine karşı kişilere ülkeye giriş vizesi vermemeli veya bu vizeleri yenilememelidir (AK Söz. m.7).

Sözleşme ile getirilen önemli yeniliklerden biri, oturma izninin yetkililerle işbirliği halinde verilebileceğine yönelik uygulamayı ortadan kaldırmaya yönelik bir ifade kullanmasıdır. Buna göre, oturma izni, mağdurun kişisel durumu gerektirdiğinde veya mağdurun soruşturma ve cezaî kovuşturmada yetkili makamlarıyla işbirliğini sağlama amacı ile verilecektir (AK Söz. m.14). Maddede kullanılan 'veya' ifadesi yalnızca mağdurun kişisel durumunun gerektirdiği durumlarda da kendisine oturma izni verilebilmesini sağlamaya yöneliktir. Oturma izninin süresinin ne olacağı belirtilmemiştir; ancak, oturma izni süresi dolduğunda yenilenebilir.

Sözleşme ile getirilen diğer bir yenilik ise, mağdurların insan tacirlerinden maddi veya manevi tazminat talep etmesine ilişkindir. Taraf devletler, mağdurların tazmin edilmesini sağlamak için gerekli adımları atacaktır; ancak bunun yöntemi devletlere bırakılmıştır. Ayrıca Sözleşmede, suçlulardan elde edilecek malvarlığı ile mağdurlara sosyal yardım ve toplumla yeniden bütünleşmeleri için bir fonun ya da tazminat fonunun kurulması önerilmektedir (AK Söz. m.15).

Taraf devletler, hem insan ticaretini hem de mağdurların hizmetlerini, bu kişilerin mağdur olduklarının bilinerek satın alınmasını suç olarak düzenleyecek; bu suçlara yardım ve teşebbüs de cezalandırılacaktır. Suçun, mağdurun yaşamını tehlikeye atması, çocuklara karşı işlenmesi, kamu görevlisinin bu

görevini yerine getirdiği sırada işlenmesi ve örgütlü olması halinde ceza *ağırlaştırılacaktır* (AK Söz. m.18-19).

Sözleşmede mağdurların iltica talebinde bulunabilmelerine ilişkin bir hüküm yoktur. Yalnızca, Sözleşme hükümlerinin, devletlerin, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolünden doğan hak ve yükümlülüklerini ve geri göndermeme (non-refoulement) ilkesini etkilemeyeceği belirtiliyor(AK Söz. m.40/4).

Sözleşmedeki en önemli yenilik ise, VII. Bölümünde, Sözleşmede yer alan insan ticaretinin önlenmesine ilişkin tedbirleri uygulanmasının denetlenmesi için uzmanlar grubundan oluşan bağımsız bir denetim mekanizmasının (monitoring mechanism) kurulmasının öngörülmesidir. Bu tür uluslararası denetim mekanizmaları, işkencenin önlenmesi ve azınlıklar gibi insan haklarının korunmasına ilişkin bazı belgelerde vardır ve uluslararası alanda saygınlığı olan kurumlar olarak kabul edilmekte, devletler bunlarla işbirliği yoluna gitmektedir. Sözleşmeye göre, Sözleşmenin uygulanması 10 ilâ 15 kişiden oluşacak bir Uzmanlar Grubu (GRETA)³⁵ tarafından denetlenecektir. Devletler, GRETA'nın Sözleşmenin uygulanmasına yönelik olarak kendilerine yönelttiği soruları yanıtlayacak, ayrıca GRETA sivillerden de bazı bilgiler talep edebilecektir. GRETA, Sözleşmenin uygulanması ile ilgili bir Rapor hazırlar ve bu Rapor ilgili devletin abulünden sonra açıklanır (AK Söz. m. 36-38).

Sözleşme, henüz hiçbir devlet onaylamadığı için yakın bir zamanda yürürlüğe giremeyecektir. Devletlerin Sözleşmeye taraf olma konusunda tereddüt etmemeleri, insan ticareti ile mücadele etmelerine yardımcı olacak bu belgeye taraf olmaları gereklidir.

V. Türkiye'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Çabaları

Dünya'nın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de insan ticareti suçları işlenmektedir. Türkiye, insan ticareti ile mücadele etmek amacıyla Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi³⁶ ve İnsan Ticareti Protokolüne taraf olmuş,³⁷ bağlayıcılığı olan bu belgelerin gerektirdiği düzenlenmeleri iç hukukuna almıştır. Ayrıca, çeşitli yasal ve idarî tedbirlerle ülkemizde insan ticaretinin önlenmesi ve mağdurların korunması amaçlanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri tarafından her yıl yayınlanan insan ticareti raporunda (US Department of State, 2005) ülkeleri, insan ticareti ile mücadele

35 Group of experts on action against trafficking in human beings

36 RG: 04.02.2003, s. 25014

37 İnsan Ticareti Protokolü, Türkiye tarafından 13.12.2000 tarihinde imzalanmış ve 8.3.2003 tarihinde onaylanmıştır; RG 04.02.2003, s.25015.

bakımından değerlendirilmektedir. 2005 yılında yayınlanan rapora göre, Türkiye, çocuk ve kadınların cinsel ve diğer hizmetlerde istismarı bakımından transit ve varış ülkesi durumundadır. İnsan ticareti mağdurları, genellikle Doğu Avrupa ve Eski Sovyetler Birliği, Moldova, Azerbeycan, Kırgızistan, Kazakistan, Romanya, Gürcistan, Özbekistan, Ukrayna, Beyaz Rusya vatandaşlarıdır; ancak gittikçe artarak Türk vatandaşları da insan ticaretine maruz kalıyorlar. Rapora göre, Türkiye'de, insan ticaretinin önlenmesi konusundaki uluslararası standartlar tamamen uygulanmıyor; ancak bu yönde ciddi çabalar var. Örneğin, kanun uygulayıcıları mağdurları tesbit etme ve sınırdışı etmeme konusunda eğitilmiş; bu çerçevede, 2004 yılında, 400 polis, 120 jandarma ve 160 yargıç konunun önemi, hassasiyeti ve yasal düzenlemeler konusunda bilgilendirilmiştir. Rapora göre, Türkiye'de insan tacirlerinin yargılaması konusunda önemli eksiklik vardır; 2005 yılında 142 dava açılmış ve bunlardan 5'i insan tacirlerinin cezalandırılması ile sonuçlanmıştır.³⁸

Bundan başka, Ocak 2006 tarihinde Uluslararası Göç Örgütü (IOM) de Türkiye'de insan ticareti hakkında bir rapor yayınladı (IOM, 2005). Bu rapora göre, 2005 yılında 469 insan ticareti mağduru tesbit edildi. Mağdurlardan 243'ü kanun uygulayıcıları tarafından, 226'sı ise Türkiye dışındaki sivil toplum örgütleri ve kaynak ülkelerdeki diğer kurumlar tarafından tesbit edildi; IOM tarafından 220 mağdurun ülkelerine dönmelerini sağlandı; Türkiye'de kalan mağdurlara insan amaçlı vize verildi. 52 mağdura 157 Yardım Hattı aracılığı ile ulaşıldı. Dikkat çeken bir konu ise, mağdurların dörtte üçüne mağdurlardan cinsel hizmet satın alan kişilerden gelen ihbarlar sonucu ulaşılmasıdır. Türkiye'de gerçekleşen operasyonların tümü polis ve jandarma tarafından yapılmıştır.

Türkiye'de "İnsan Ticareti ile Mücadelede Ulusal Görev Gücü" 2002 yılında kurulmuştur. Türkiye, 30 Kasım 2004 tarihinde Uluslararası Göç Örgütüne (IOM) üye olmuştur. Belarus³⁹ ve Gürcistan⁴⁰ ile İnsan Ticareti ile Mücadele Alanında İşbirliği için ikili Sözleşmeler yapılmıştır.

38 ABD tarafından yayınlanan İnsan Ticareti Raporunda, Türkiye'de faillerin yeterince cezalandırılmadığı belirtilmektedir. Aynı Raporda, 2001-2004 yılları arasında ABD'nde insan ticareti suçuna ilişkin olarak 340 soruşturma başlatıldığı; 60 dava açıldığı, bu davalarda 160 kişinin suçlandığı ve 118 kişinin mahkum edildiği belirtilmektedir ki, bu sayılar da insan ticareti ile etkili mücadele için yeterli değildir.

39 Türkiye-Belarus İnsan Ticareti ile Mücadele Mutabakat Zaptı, 24 Eylül'de yürürlüğe girmiştir.

40 Türkiye-Gürcistan İnsan Ticareti ile Mücadele Alanında İşbirliği Protokolü 10 Mart 2005 tarihinde imzalanmıştır.Bkz.: (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2005)

Emniyet Genel Müdürlüğünün 2004 yılı Raporunun İnsan Ticareti Bölümünde 239 insan ticareti mağdurundan, 227 insan tacirinden söz edilmektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2004). 2004 Raporunda, insan tacirlerinin yargılanma veya mahkumiyetlerine dair bir açıklama yoktur. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, insan taciri ve mağdurların gerçek sayısını belirlemek çok güçtür.

-Türkiye’de İnsan Ticaretinin Önlenmesine ve Mağdurların Korunmasına Yönelik Yasal Düzenlemeler

İlk kez, 2002 yılında Türk Ceza Kanununda insan ticareti suç olarak düzenlenmiştir. Yeni Türk Ceza Kanununun⁴¹ 80. maddesinin başlığı insan ticaretidir. Maddede, insan ticareti suçu şu şekilde düzenlenmiştir; “zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliğinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırılan, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis, onbin güne kadar adli para cezası verilir. Amaç ve suçu oluşturan fiiler var olduğu takdirde mağdurun rızası geçersizdir. Araç fiiler olmadığı takdirde dahi mağdur çocuk ise suç oluşur. Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirlerine hükmolunur.”

Bu hüküm, öncelikle, Protokolde de yer alan yöntem unsuruna yer verdiği için eleştirilmelidir. Tehdit, cebir, şiddet gibi yöntemlerin kanıtlanması, insan ticareti mağdurları çoğu zaman yine bu yöntemlerle etkisiz hâle getirildiği, sindirildiği için çok güçtür.

Burada dikkati çeken diğer bir husus, ‘fuhuş amacıyla istismar’ın insan ticareti suçunun tanımında yer almamasıdır. Suçun tanımında yer alan ‘zorla çalıştırmak ve hizmet ettirmek veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak’ ibaresi ise kıyas yasağını zedeleyeceği gerekçesiyle (Önok, 2005: 206) doktrinde eleştirilmiştir. Yerinde olarak, uluslararası andlaşmalarda yer alabilecek bu tür ifadelerin, iç hukuk düzenlemelerine daha titiz ve dakik hükümler olarak alınması gereği vurgulanmıştır (Önok, 2005: 206).

Bu konuya ilişkin olarak TCK 227(3) maddesinde yapılan ayrı bir düzenleme daha vardır. Buna göre, *fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların yurtdışına çıkmasını sağlayan kişi hakkında cezaya hükmolunur*. Esasen, bu düzenlemede yöntem unsuru bulunmamaktadır. Uluslararası

41 Türk Ceza Kanunu Kanun No.:5237, K.T.:26/9/2004, Y.R.G.:12/10/2004, s.25611.

Hukukta da yazarlar, genellikle yöntem unsurunun kanıtlanmasındaki güçlük nedeniyle insan ticaretinin tanımından çıkartılması gerektiğini ifade etmişlerdir. İç Hukukumuzda fuhuş amacıyla ülkeye insan sokma suçu, Protokolde düzenlenen şekilde değil doktrinde tercih edilen şekilde düzenlenmiştir. Kanıtlanması oldukça güç olan yöntem unsurunun yer almadığı bu düzenleme, faillerin cezalandırılması bakımından daha elverişlidir. Belirtmemiz gerekir ki, buradaki suç insan ticareti değildir. Ancak ülkemizde sık sık ortaya çıkan ve insan ticareti suçunun tüm unsurlarının söz konusu olmadığı bazı durumlarda bu suç esas alınarak failer cezalandırılabilir. Bu suç bir kişi tarafından işlense dahi cezalandırılmaktadır; ayrıca aynı maddenin 6. fıkrasında suç işlemek amacıyla örgüt kurulması düzenlenmiştir. Suçun işlenmesi için bir örgüt kurulması halinde suçlular daha ağır cezalandırılırlar. Ayrıca, Doğan, 227(3)'de düzenlenen suçu insan ticaretine nazaran daha az ceza öngörmesi nedeniyle eleştirmektedir (Doğan, 2005: 38). Belirtmemiz gerekir ki, uluslararası düzenleme ile uyum bakımından insan ticaretinin tüm ortaya çıkış şekilleri, özellikle cinsel sömürü de insan ticaretini düzenleyen maddede düzenlenebilirdi.

İnsan ticareti suçunun örgütlü olarak işlenmesinin cezayı ağırlaştırması Yeni Türk Ceza Kanununda yer almamaktadır; oysa ki günümüzde insan ticareti suçu genellikle örgütler tarafından işlenmektedir.

Türkiye'de yalnızca cezaî tedbirlerle değil diğer bazı yasal düzenlemelerle (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2005) de yasadışı göçün ve dolaylı olarak da insan ticaretinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Ülkemizde, insan ticareti mağdurları genellikle cinsel hizmetlerde sömürdükleri için birçok yasal düzenleme ile insan ticaretinin önlenmesi amaçlanıyor.

Karayolu Taşıma Kanunu uyarınca çıkarılan Kara Ulaştırma Yönetmeliğinin⁴² 12 (h) maddesinde yetki, belgesi alma veya yenilemenin şartları arasında insan ticareti suçundan hükümlü bulunmamak da vardır. Ayrıca, 23/son maddesinde 'yetki sahibinin yükümlülükleri ile ilgili olarak, uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümler saklıdır.' demektedir. Belirtmemiz gerekir ki, bu hüküm yetki belgesi sahiplerine yolcuların sınırdan geçmek için gerekli belgelere sahip olup olmadıklarını denetleme yükümlülüğü getirmemektedir. Oysa ki, yetki sahipleri bakımından böyle bir yükümlülüğün getirilmesi ve bu yükümlülüğün ihlâlinin yaptırıma bağlanması gerekir.

6 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe giren Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun'a göre, yabancılara çalışma izinleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilmektedir. Bu yasada yabancıların ev hizmetlerinde çalışması düzenlenmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

ayrıca, eğlence sektöründe çalışan yabancılara yönelik olarak Türkçe ve kişilerin anadilinde tek tip iş akti hazırlamıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2005).

Ayrıca, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 14'üncü maddesinin (e) bendine göre yabancıların çalışmasının milli güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlak ve genel sağlık için tehdit oluşturması durumunda çalışma izin taleplerinin reddedileceği düzenlenmiştir. 21'inci maddede de çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştırana ve yabancıya idarî para cezası verileceği belirtilmiştir.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda 4.6.2003 tarihinde yapılan değişiklik ile bir Türk ile evlenen yabancı bir kadının evlenme işlemi sırasında beyan yoluyla Türk vatandaşlığı kazanması hakkı kaldırılmış, ve "Bir Türk vatandaşı ile evlenme kendiliğinden Türk vatandaşlığı bahşetmez. Ancak bir Türk vatandaşı ile evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen yabancılar, en az 3 yıldan beri evli olmaları, fiilen birlikte yaşamaları ve evliliğin devamı kaydıyla ... başvuruda bulunabilirler. Başvuru üzerine İçişleri Bakanlığınca yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda, aranan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler....Türk vatandaşlığı kazanırlar." hükmü getirilmiştir. Bu hüküm, gazete ve televizyonlarda sık sık rastlanan yabancı kadınların muvazaalı evlilikler yoluyla vatandaş olduktan sonra fuhuş için sömürmelerini önlemek için getirilmiştir (Tosun, 2003: 18).

Uluslararası beyaz kadın ticareti ve fuhuşun önlenmesi için 5682 sayılı Pasaport Kanunu 8. maddede Türkiye'ye girmeleri yasak olan kişiler belirtilmiştir. Pasaport Kanunu 8/6'da 'fahişeler ve kadınları fuhşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenler, beyaz kadın ticareti yapanlar ve her nevi kaçakçılar' vardır. Günümüzde insan ticareti ve cinsel sömürü, sadece kadınlarla sınırlı değildir; kız, erkek çocuklar da cinsel sömürüye uğramaktadır; ancak eksik de olsa bu hüküm ile önemli bir önleyici tedbir ve yaptırım getirilmiştir (Tosun, 2003: 16).

1961 tarihli Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabii Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün 21(c) maddesinde '*genel evlerde çalışacak kadınların yabancı tabiiyetinde bulunamayacakları*' düzenlemesi vardır.

İnsan ticareti mağdurlarının ücretsiz tedavilerinin sağlanması için bir Bakanlar Kurulu kararı kabul edilmiştir.⁴³ Mağdurlara tedavi, bakım ve ceza davaları sırasında Türkiye'de kalmalarını sağlamak amacıyla; 'insanî vize ve kısa süreli ikâmet' verilmiş (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2005) ve mağdurlar

bakımından süreli yurda giriş yasağı kararı alınmaması kararlaştırılmıştır (BMMYK, İltica ve Göç Mevzuatı, 2005). Bu tedbirler, mağdurların korunması ve açılacak davalarda yargı makamlarına yardım etmelerinin sağlanması için getirilmiştir.

Ülkemize özellikle Doğu Avrupa'dan gelen fuhuş yapan bazı kişiler suçun mağduru olmadıklarını cinsel sömürüye rızaları olduğunu belirtebilirler; buna karşılık birçok olayda insan ticareti suçunun unsurlarının gerçekleşebilir. Örneğin, kişinin çok az ücretle çalıştırılması, elinden parasının alınması, yakınları ile haberleşme olanaklarının sınırlanması, dövülmesi, aç bırakılması gibi iş ilişkisi çerçevesinde değerlendirilemeyecek bir durum ile karşılaşıldığında insan ticaretinin ve insan ticareti mağduru varlığı söz konusudur.

Sonuç

Günümüzde modern kölelik olarak nitelenen insan ticareti, insan onurunu zedelemekte ve en ağır insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Son yıllarda gittikçe artan insan ticareti, uluslararası toplumun dikkatini çekmekte gecikmemiş; insan ticaretinin önlenmesine yönelik çeşitli uluslararası düzenlemeler kabul edilmiştir.

Suç örgütlerinin haksız olarak elde ettikleri kazanç ve bu kazancın gizli ve oldukça yüksek oluşu büyük ekonomik sıkıntıların yaşandığı dünyanın çeşitli yerlerinde insan ticareti ile mücadeleyi güçleştirmektedir.

İnsan ticaretinin yalnızca cezaî tedbirlerle önlenmesi mümkün değildir; insan ticaretini körükleyen, bu suça olan arz ve talebi arttıran ekonomik ve sosyal şartların da ortadan kaldırılması gerekir; bu bakımdan konuya ilişkin çalışmalar disiplinlerarası olmalıdır. Yapılan yasal düzenlemelerin etkili olarak uygulanabilmesi için kanun uygulayıcıları, konu hakkında uzmanlaşmalı, yeterli maddî ve teknik imkanlara sahip olmalıdır. Uluslararası belgelerde de insan ticaretinin yalnızca cezaî tedbirlerle önlenemeyeceği vurgulanmış ve özellikle mağdurların insan haklarının korunması ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Birleşmiş Milletler İnsan Ticareti Protokolü, insan ticaretinin Ceza Kanunlarından suç olarak düzenlenmesi bakımından taraf devletlerin yasama organlarına büyük bir hizmette bulunmaktadır. Protokolde yer alan insan ticareti tanımı, insan ticaretinin çeşitli ortaya çıkış biçimlerini kapsayacak şekilde yapılmıştır. Bununla birlikte, taraf devletler, Protokol hükümlerini daha da genişleterek insan ticaretini iç hukuklarında düzenleyebilirler.

İnsan Ticareti Protokolünün etkisi, denetim mekanizmasından yoksun olması sebebiyle sınırlıdır. Oysa ki, insan hakları belgelerinin ihlâli söz konusu

olduğunda denetim mekanizmaları devreye girerek ihlâl iddiaları araştırmaktadır. Bu sebeple Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ancak henüz yürürlüğe girmeyen İnsan Ticaretine Karşı Hareket Sözleşmesi ile bir denetim mekanizması getirilmiştir.

Türkiye, insan ticaretinin önlenmesine ilişkin uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak insan ticaretini Türk Ceza Kanununda suç haline getirmiş ve cezalandırmıştır. Bunun yanında, Türk Ceza Kanunu dışında pek çok yasal ve idarî düzenleme ile insan ticaretinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

Kaynakça

- ABRAMSON, K. (2003), *Beyond Consent, Toward Safeguarding Human Rights: Implementing the United Nations Trafficking Protocol*, 44 Harv. Int'l L. J.: 473.
- AIKO, J. (2002), "The Face of Human Trafficking," *13 Hastings Women's L. J.*, 31: 31-53.
- ARSLAN, Ç. (2004), "İnsan Ticareti Suçu," *Ankara Üniversitesi HFD*, C.53, S.4.
- BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, BMMYK, İltica ve Göç Mevzuatı (2005), "İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesabatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı," vom Brauche, Tokcan I., Öztürk M., Alp Ç. (der.) (Ankara).
- Canadian Council for Refugees, *Migrant Smuggling and Trafficking in Persons*, 20 February 2000, www.web.net/ccr/trafficking.html (Canadian: Council for Refugees)
- Council of Europe Convention on action against Trafficking in Human Beings, Explanatory Report, 925 Meeting, 2 and 3 May 2005. www.wcd.coe.int/wievDoc.jsp (Council of Europe Convention, Explanatory Report, 2005)
- DOĞAN, K. (2005), *Göçmen Kaçakçılığı Suçu* (Ankara:Seçkin Kitapevi).
- EKBERG, G. (2004), "Swedish Law that Prohibits Purchase of Sex Services," *Violence Against Women*, Vol. 10, No.10, October:1187-1218.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 2004 Raporu, www.kom.gov.tr/dosyalar/2004-Raporu/1_Bolum.htm#1VI (Emniyet Genel Müdürlüğü)
- FEINGOLD, D. A. (2005), "Human Trafficking," *Foreign Policy*, September/ October 2005: 26.
- FITZPATRICK, J. (2002-2003), "Trafficking as A Human Rights Violation: The Complex Intersection of Legal Frameworks for Conceptualizing and Combating Trafficking," *24 Mich J. Int. L.*: 1143.
- GALLAGHER, A. (2001), "Human Rights and New United Nations Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: A Preliminary Analysis," *23 Human Rights Quarterly*: 975.
- GONZALEZ, W. M. (2002-2003), "Human Trafficking:Criminalization of Victims in the Sex Industry," *11 Buff. Women's L.J.* 19: 20-22.
- HAKERİ, H. (2004), "Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları," *Kamu Hukuku Arşivi*, y.7:1-17.
- HYLAND, K. E. (Winter 2001), "The Impact of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish in Persons, Especially Women and Children," *Human Rights Brief*, Vol.8, Issue 2:31-40.
- INGLIS, S.C. (2001), "Expanding International and National Protection Against Trafficking for Forced Labour Using the Human Rights Framework," *Buffalo Human Rights Law Review*: 55-104.
- International Human Rights Group, *The Annotated Guide To The Complete UN Trafficking Protocol*, May 2002.

- International Organisation for Migration IOM (2005), Turkey Trafficking & Trends www.iom.int/news/PBN310106.shtml.
- Nordic Baltic Task Force against Trafficking in Human Beings (2005) European Conference "Tackling Human Trafficking: Policy and Best Practice in Europe," statement by Marina Kaljrand "Regional Cooperation: The Nordic Baltic Task Force Against Trafficking in Human Beings," (Nordic Baltic Task Force, 2005)
- Nordic Campaign Against Trafficking in Women(2004), *Final Report 2002*, ANP:715, Copenhagen (Nordic Campaign)
- OBOOKATA, T. (2005), "Trafficking of Human Beings as a Crime Against Humanity: Some Implications for the International Legal System," *Int. Comp. Law Q.*, April 54: 445-458.
- ODMAN, T.M. (1995), *Mülteci Hukuku* (Ankara: AÜ. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:15).
- ÖNOK, R.M. (2005), "5237 Sayılı Yeni TCK'ya Göre Uluslararası Suçlar," *Hukuk ve Adalet*, y.2, s.5:176-219
- PIOTROWICZ, R. (2002), "European Initiatives in the Protection of Victims of Trafficking who Give Evidence Against Their Traffickers," *IJRL*, Vol.14, No.2/3:
- POTTS, L. G. (2003), "Global Trafficking in Human Beings: Assessing Success of the UN Protocol on Prevent Trafficking in Persons," *25 George Washington International Law Review*: 227.
- RUMPF, R.M. (2003), "The New Slavery: The United Nations' Interregional Crime and Justice Research Institute's Global Program Against Trafficking in Human Beings," *19 N.Y.L. Sch. J.Rts.*: 879.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2006) İnsan Ticareti ile Mücadele, www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/InsanTicaretilleMucadele/
- TOSUN, L. (2003), "İnsan Ticareti Özellikle Kadın ve Çocuk Ticareti Konusunda Uluslararası Düzenlemeler ve İç Hukuk Kuralları," *Adalet Dergisi*, y.94, s.16).
- U.S Department of State, Trafficking in Persons, Report Home Page, June 3 2005, www.state.gov/g/tips/rls/tiprpt/2005/46606.htm (U.S Department of State, 2005)
- UN Commission on the Status of Women adopts U.S. Human Trafficking Resolution, www.state.gov/tips/rls/fs/2005/43630.htm (UN Commission on the Status of Women, 2005)
- UN High Commissioner for Human Rights, Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, Addendum to the Report, UN ESCOR, Subs., Sess. 2002, UN Doc. E/2002/68/Add.(UN High Commissioner for Human Rights, 2002) www.unodc.org/unodc/en/trafficking_victim_consent.html.
- UN Office on Drugs and Crime (2006) Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, (Summary) www.unodc.org/unodc/en/trafficking_convention.html (UN Office on Drugs and Crime)
- VANDENBERG, M. (2002), "Complicity, Corruption, and Human Rights:Trafficking in Human Beings," *34 Case W. Res. J. Int.'l L.*: 366.
- WIJERZ, M. (2004), "Women, Labor, and Migration: The Position of Trafficked Women and Strategies for Support," (PRICE, B.R. / SOKOLOFF, N.J. (eds.), *The Crimiminal Justice System and Women- Offenders, Prisoners, Victims, & Workers* (McGraw Hill, Third Ed.).